

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
LAILY MEDINA
přednesené dne 23. března 2023¹

Věc C-83/22

RTG
proti
Tuk Tuk Travel SL

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (soud prvního stupně č. 5, Cartagena, Španělsko)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Článek 267 SFEU – Směrnice (EU) 2015/2302 – Souborné služby pro cesty a spojené cestovní služby – Článek 5 odst. 1 – Povinnost poskytnout informace před uzavřením smlouvy – Příloha I, části A a B – Standardní formulář pro informace – Článek 12 odst. 2 – Ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty – Nevyhnutelné a mimořádné okolnosti mající zásadní vliv na poskytování souborných služeb – Covid-19 – Právo na vrácení všech plateb za souborné služby – Žádost cestujícího o částečné vrácení peněz – Vnitrostátní soud – Přezkum soudem z úřední povinnosti – Zásady vnitrostátního procesního práva“

1. Mezi odvětví, která pandemie nemoci covid-19 zasáhla nejzávažněji a nejbezprostředněji, patřil cestovní ruch². Nejistota, již pandemie vyvolala, a její rychlé šíření po jednotlivých kontinentech vedly mnoho cestujících k ukončení smluv o souborných službách pro cesty ještě předtím, než vlády přijaly mimořádná opatření a uzavřely hranice. Tato nejistota vyvolala pochybnosti, pokud jde o přesný rozsah práv a povinností smluvních stran smlouvy o souborných službách pro cesty, a konkrétně cestujícím ztížila uplatnění jejich práva na ukončení smlouvy bez zaplacení storno poplatku podle čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302³.

2. V tomto kontextu se projednávána žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká čistě procesního práva. Týká se pravomocí soudů uznat z úřední povinnosti práva spotřebitelů vyplývající ze směrnice 2015/2302 a konkrétně práva cestujícího ukončit smlouvu o souborných službách pro cesty bez zaplacení jakéhokoli storno poplatku v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností za podmínek stanovených v čl. 12 odst. 2 uvedené směrnice. Kromě toho nastoluje otázku, zda by soud měl mít pravomoc přiznat spotřebiteli z úřední povinnosti více, než kolik požadoval, za účelem zajištění účinného výkonu práv, která mu jako cestujícímu z této směrnice plynou.

¹ – Původní jazyk: angličtina.

² – Viz dále UNWTO, *Secretary-General's Policy Brief on Tourism and COVID-19* (dostupné na <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-unprecedented-economic-impacts>).

³ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS (Úř. věst. 2015, L 326, s. 1).

3. Existuje ustálená a rozsáhlá judikatura týkající se pravomocí vnitrostátních soudů z úřední povinnosti určit, zda je smluvní ujednání zneužívající. Tato linie judikatury, podpořená úvahami o ochraně slabší strany, zahrnuje některé z přelomových rozsudků v unijním právu na ochranu spotřebitele⁴, jako je *Océano Grupo*⁵, *Cofidis*⁶ nebo *Aziz*⁷. Na rozsudek ve věci *Océano Grupo* bylo nahlíženo jako na „mocný nástroj k odstranění nespravedlnosti a obnovení sociální spravedlnosti ve smluvním právu“⁸, zatímco rozsudek ve věci *Cofidis* inspiroval dokonce i umění⁹. Po více než dvou desetiletích vývoje a upevňování této judikatury se nejnovější rozsudky soustředí na objasnění aspektů doktríny *ex officio*, přičemž dosahují někdy křehké rovnováhy mezi účinnou ochranou spotřebitele a základními zásadami procesního práva¹⁰. Z této perspektivy se zdá, že doktrína *ex officio* ve svém vývoji dosahuje stadia „zralosti“ nebo, jak to výstižně vyjádřil jeden autor, „věku rozumu“¹¹. Projednávaná věc je součástí tohoto stadia.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2015/2302

4. Kapitola II směrnice 2015/2302 je nadepsána „Informační povinnosti a obsah smlouvy o souborných službách pro cesty“. Článek 5, který se nachází v této kapitole a je nadepsán „Informace před uzavřením smlouvy“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby předtím, než bude cestující vázán smlouvou o souborných službách pro cesty či odpovídající smluvní nabídkou, poskytl pořadatel a, prodávají-li se souborné služby prostřednictvím prodejce, rovněž prodejce cestujícímu standardní informace na příslušném formuláři uvedeném v části A nebo B přílohy I a, je-li to pro dané souborné služby relevantní, tyto informace:

a) hlavní náležitosti cestovních služeb:

[...]

⁴ – Viz Terryn, E., Straetmans, G., a Colaert, V. (vyd.), *Landmark Cases of EU Consumer Law, In Honour of Jules Stuyck*, Intersentia, Cambridge – Antverpy – Portland, 2013.

⁵ – Rozsudek ze dne 27. června 2000, *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores* (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346; „rozsudek ve věci *Océano Grupo*“).

⁶ – Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705).

⁷ – Rozsudek ze dne 14. března 2013, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164). Pro podrobnou analýzu věci v kontextu řízení o výkonu rozhodnutí týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou viz Fernández Seijo, J. M., *La Tutela de los consumidores en los procedimientos judiciales, Especial referencia a las ejecuciones hipotecarias*, Wolters Kluwer, Barcelona, 2013.

⁸ – Nicola, F., a Tichadou, E., „*Océano Grupo*: A Transatlantic Victory for the Consumer and a Missed Opportunity for European Law“, in Nicola, F., a Davies, B. (vyd.), *EU Law Stories, Contextual and Critical Histories of European Jurisprudence*, Cambridge University Press, 2017, s. 390.

⁹ – Román Emmanuela Carrèrea, *D'autres vies que la mienne* (Folio, 2010), sleduje osobní příběh francouzského soudce Etiennea Rigala, který podal žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v rozsudku ze dne 21. listopadu 2002, *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705). Kniha inspirovala film *Toutes nos envies* (2010) (r. Philippe Lioret), v hlavní roli porotce Vincent Lindon.

¹⁰ – Viz Werbrouck, J., a Dauw, E., „The national courts' obligation to gather and establish the necessary information for the application of consumer law – the endgame?“, *European Law Review*, 46(3), 2021, s. 331 a 337.

¹¹ – Poillot, E., „Cour de justice, 3e ch., 11 mars 2020, *Györgyné Lintner c/UniCredit Bank Hungary Zrt.*, aff. C-511/17, ECLI:EU:C:2020:188“, v Picod, F. (ed.), *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*, Bruylant, 2021, s. 966 („âge de raison“ v původním francouzském znění).

g) informace o tom, že cestující může smlouvu ukončit kdykoli před zahájením poskytování souborných služeb proti zaplacení přiměřeného storno poplatku nebo případně standardních storno poplatků požadovaných pořadatelem v souladu s čl. 12 odst. 1;

[...]

3. Informace uvedené v odstavcích 1 a 2 musí být poskytnuty jasným, srozumitelným a výrazným způsobem. Jsou-li poskytovány písemně, musí být čitelné.“

5. Článek 12 odst. 1 a 2 směrnice 2015/2302 stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby cestující mohl smlouvu o souborných službách pro cesty před zahájením poskytování souborných služeb kdykoli ukončit. Ukončí-li cestující smlouvu o souborných službách pro cesty podle tohoto odstavce, může po něm být požadováno zaplacení přiměřeného a zdůvodnitelného storno poplatku pořadateli. [...]

2. Bez ohledu na odstavec 1 má cestující právo ukončit smlouvu o souborných službách pro cesty před zahájením poskytování souborných služeb bez zaplacení storno poplatku, jestliže v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí nastaly nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, které mají výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do destinace. V případě ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty podle tohoto odstavce má cestující nárok na vrácení veškerých uskutečněných plateb ve prospěch souborných služeb, avšak nemá nárok na dodatečné odškodnění.“

6. Článek 23 směrnice 2015/2302, nadepsaný „Kogentní povaha směrnice“, v odstavcích 2 a 3 stanoví následující:

„2. Cestující se nemohou vzdát práv, která jim přiznávají vnitrostátní opatření, jimiž se provádí tato směrnice.

3. Veškerá smluvní ujednání nebo prohlášení cestujícího, jejichž účelem je přímé nebo nepřímé vzdání se nebo omezení práv přiznaných cestujícím podle této směrnice nebo vyhnutí se uplatňování této směrnice, nejsou pro cestujícího závazná.“

7. Článek 24 této směrnice, nadepsaný „Prosazování“, uvádí:

„Členské státy zajistí, aby existovaly přiměřené a účinné prostředky pro zajištění dodržování této směrnice.“

8. Část A přílohy I směrnice 2015/2302, nadepsaná „Standardní formulář pro informace ke smlouvě o souborných službách pro cesty s možností hypertextového odkazu“, uvádí v textovém poli obsah tohoto formuláře a uvádí, že kliknutím na hypertextový odkaz získá cestující tyto informace:

„Základní práva podle směrnice (EU) 2015/2302

[...]

- Cestující mohou smlouvu ukončit bez zaplacení storno poplatku před zahájením poskytování souborných služeb za výjimečných okolností, například vyskytnou-li se v destinaci závažné bezpečnostní problémy, které by mohly souborné služby ovlivnit.

[...]“

9. Část B přílohy I směrnice 2015/2302, nadepsaná „Standardní formulář pro informace ke smlouvám o souborných službách pro cesty v situacích jiných než uvedených v části A“, uvádí v textovém poli obsah tohoto formuláře, za nímž následují stejná základní práva podle této směrnice, jako jsou práva stanovená v části A přílohy I této směrnice.

Španělské právo

Obecný zákon na ochranu spotřebitelů a uživatelů

10. Články 5 a 12 směrnice 2015/2302 jsou do španělského práva provedeny články 153 a 160 Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (královské legislativní nařízení 1/2007, kterým se přijímá přepracované znění obecného zákona o ochraně spotřebitelů a uživatelů a souvisejících zákonů; dále jen „obecný zákon na ochranu spotřebitelů a uživatelů“) ze dne 16. listopadu 2007 (BOE č. 287 ze dne 30. listopadu 2007, s. 49181).

Občanský soudní řád

11. Článek 216 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zákon 1/2000, občanský soudní řád) ze dne 7. ledna 2000 (BOE č. 7 ze dne 8. ledna 2000, s. 575; dále jen „LEC“) stanoví:

„Občanskoprávní soudy rozhodují ve věcech, které jim byly předloženy, na základě skutkového stavu, důkazů a návrhových žádání účastníků řízení, pokud zákon ve zvláštních případech nestanoví jinak.“

12. Článek 218 odst. 1 LEC stanoví:

„Soudní rozhodnutí musí být jasná a přesná a musí odpovídat návrhovým žádáním a jiným tvrzením účastníků řízení, která byla v průběhu řízení včas uplatněna. Obsahuje navrhaná určení a rozhodnuto jím je k tíži nebo ve prospěch žalovaného o všech sporných bodech, které byly projednávány.“

Soud, ač se neodchýlí od předmětu sporu, uzná i jiné skutkové a právní okolnosti, než které chtěli uplatnit účastníci řízení, a rozhodne podle právních norem použitelných na danou věc, i když je účastníci sporu nesprávně citovali nebo se na ně nesprávně odvolávají.“

13. Článek 412 odst. 1 LEC stanoví:

„Předmět řízení, který byl vymezen v žalobě, žalobní odpovědi a případně ve vzájemné žalobě, nemohou účastníci řízení následně měnit.“

Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky

14. Dne 10. října 2019 uzavřel žalobce se žalovanou, společností Tuk Tuk Travel SL, smlouvu o souborných cestovních službách pro dvě osoby v rámci zájezdu do Vietnamu a Kambodži s odletem z Madridu (Španělsko) dne 8. března 2020 a návratem dne 24. března 2020.

15. Při podpisu smlouvy zaplatil žalobce 2 402 eur, přičemž celková cena zájezdu činila 5 208 eur. Ve všeobecných smluvních podmínkách byla uvedena informace o možnosti „zrušit cestu před zahájením cesty proti zaplacení storno poplatku“. Ve smlouvě ani v předmluvních ujednáních nebyla uvedena žádná informace o možnosti zrušení zájezdu v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností v cílové destinaci nebo v její bezprostřední blízkosti, které by významně ovlivnily realizaci souborných služeb.

16. Dne 12. února 2020 žalobce informoval žalovanou o svém rozhodnutí cestu nepodniknout vzhledem k šíření nemoci covid-19 v Asii a požádal o vrácení částek, jež mu náleží za neuskutečněnou cestu.

17. Žalovaná mu odpověděla dne 14. února 2020 a informovala ho, že po odečtení storno poplatku mu vrátí částku 81 eur. Žalobce zpochybnil výpočet storno poplatku. Žalovaná nakonec žalobci oznámila, že mu vrátí 302 eur.

18. Žalobce se rozhodl podat žalobu k předkládajícímu soudu a hájit svou věc bez právního zastoupení, jak je podle vnitrostátního procesního práva oprávněn. Argumentoval tím, že rozhodnutí zrušit cestu učinil z důvodu vyšší moci, konkrétně znepokojivého vývoje zdravotní situace v důsledku nemoci covid-19. Žádá dodatečné vrácení částky 1 500 eur, přičemž si agentura měla ponechat 601 eur jako manipulační poplatek.

19. Žalovaná tvrdí, že ke dni ukončení smlouvy nebylo rozhodnutí žalobce cestu zrušit odůvodněné. V únoru 2020 se do cílových zemí nadále cestovalo jako obvykle. Žalobce se proto podle žalované nebyl za účelem ukončení smlouvy oprávněn dovolávat vyšší moci. Žalovaná dále uvedla, že žalobce souhlasil se všeobecnými smluvními podmínkami týkajícími se administrativních poplatků v případě předčasného ukončení souborných služeb (ve výši 15 % z celkových nákladů cesty), a storno poplatky jsou ty, které uplatňují její poskytovatelé. Kromě toho si žalobce nesjednal pojištění a převzal tedy riziko možného zrušení cesty.

20. Jelikož strany nepožádaly o ústní jednání, věc vstoupila dne 22. června 2021 do fáze porady. Dne 15. září 2021 však předkládající soud vydal usnesení (dále jen „usnesení ze dne 15. září 2021“) a vyzval účastníky řízení, aby do 10 dnů předložili svá vyjádření k těmto otázkám: zaprvé k otázce, zda by zdravotní situace tvrzená spotřebitelem mohla být považována za mimořádné a nevyhnutelné riziko ve smyslu čl. 160 odst. 2 obecného zákona na ochranu spotřebitelů a uživatelů; zadruhé k právním důsledkům toho, že pořadatel cesty spotřebitele neinformoval o jeho právu smlouvu ukončit bez zaplacení storno poplatku, a přesněji k otázce, zda absence (podle názoru předkládajícího soudu) povinnosti takové informace podle směrnice 2015/2302 poskytnout je v rozporu s čl. 169 odst. 1 a odst. 2 písm. a) SFEU; zatřetí k otázce, zda soud může spotřebitele z úřední povinnosti informovat o rozsahu jeho práv, pokud z žaloby vyplývá, že o nich neví; a začtvrté k otázce, zda ochrana spotřebitele vyžaduje, aby soud nařídil žalované, aby spotřebiteli peníze vrátila v plné výši, bez ohledu na zásadu, že předmět žaloby vymezují strany, a zásadu *ne ultra petita*, za okolností, kdy spotřebitel nebyl o rozsahu svých práv informován. Konečně předkládající soud vyzval účastníky řízení, aby předložili argumenty týkající se nutnosti podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

21. Žalobce vyjádření nepředložil. Žalovaná znovu potvrdila svůj postoj k neexistenci nevyhnutelných a mimořádných okolností, které by ukončení smlouvy odůvodňovaly. Pokud jde o zbytek, měla za to, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce není třeba podávat, protože žalobce nepředložil žádné vyjádření k otázkám vzneseným předkládajícím soudem v usnesení ze dne 15. září 2021.

22. Předkládající soud má zaprvé pochybnosti o platnosti článku 5 směrnice 2015/2302. Zejména tvrdí, že ani tato směrnice, ani španělské právní předpisy provádějící tuto směrnici mezi povinné informace, které mají pořadatelé cestujícím poskytnout, nezahrnují právo ukončit smlouvu o souborných službách pro cesty v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností bez zaplacení storno poplatku. Vzhledem k neexistenci takového požadavku si žalobce svého práva na vrácení zaplacených plateb v plné výši nebyl vědom. Na základě těchto úvah si předkládající soud klade otázku, zda jsou minimální informace poskytnuté žalobci podle směrnice 2015/2302 nedostačující s ohledem na článek 169 SFEU ve spojení s článkem 114 SFEU.

23. Zadruhé si předkládající soud klade otázku, zda je podle unijního práva možné v rozsudku z úřední povinnosti rozhodnout o vrácení všech plateb provedených spotřebitelem, které přesahují částku jím vzneseného nároku. Předkládající soud vysvětluje, že takové rozhodnutí z úřední povinnosti by bylo v rozporu se základní zásadou španělského procesního práva, a sice že rozhodnutí obsažené ve výroku rozsudku musí být odpovídat návrhovým žádáním uplatněným v žalobě (čl. 218 odst. 1) LEC).

24. Za těchto podmínek se Juzgado de Primera Instancia no 5 de Cartagena (soud prvního stupně č. 5, Cartagena, Španělsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Mají být čl. 169 odst. 1 a odst. 2 písm. a) SFEU a čl. 114 odst. 3 SFEU vykládány v tom smyslu, že brání článku 5 [směrnice 2015/2302], neboť uvedený článek nezahrnuje mezi informace povinně sdělené cestujícímu před uzavřením smlouvy právo uznané článkem 12 uvedené směrnice ukončit smlouvu před zahájením poskytování služeb a získat plné vrácení zaplacené částky, pokud nastanou nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, které mají významný vliv na uskutečnění cesty?
- 2) Brání články 114 a 169 SFEU, jakož i článek 15 směrnice 2015/2302, uplatnění zásady projednací a zásady shody, které zakotvují články 216 a 218 odst. 1 [LEC], pokud tyto procesní zásady mohou bránit úplné ochraně spotřebitele-žalobce?“

25. Písemná vyjádření předložily česká, španělská a finská vláda, Rada Evropské unie, Evropský parlament a Evropská komise. Na jednání, které se konalo dne 12. ledna 2022, byly zastoupeny španělská a finská vláda, Parlament a Komise.

Analýza

Úvodní poznámky

26. Jako předběžnou poznámku česká vláda uvádí, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce implicitně vychází z předpokladu, že za konkrétních okolností případu byl žalobce oprávněn ukončit smlouvu z důvodu nevyhnutelných a mimořádných okolností, které nastaly v cílové destinaci, podle čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302. Podle české vlády je však tento předpoklad

mylný. Podle jejího názoru je třeba existenci nevyhnutelných a mimořádných okolností posoudit k okamžiku ukončení smlouvy o souborných službách. Pouhé riziko, že k takovým okolnostem v budoucnu dojde, nemůže zakládat právo cestujícího na ukončení smlouvy o souborných službách.

27. Otázky položené předkládajícím soudem se však netýkají otázky, zda za okolností konkrétního případu měl žalobce právo smlouvu ukončit bez zaplacení jakéhokoli storno poplatku v souladu s čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302. Tato otázka tedy nebude v rámci projednávané věci zkoumána. Soudní dvůr musí rozhodnout ve světle skutkových a právních úvah uvedených v předkládacím rozhodnutí¹².

K první otázce

28. Podstatou první otázky předkládajícího soudu je otázka platnosti článku 5 směrnice 2015/2302 ve světle čl. 169 odst. 1 a odst. 2 písm. a) SFEU ve spojení s čl. 114 odst. 3 SFEU. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že pochybnosti předkládajícího soudu ohledně platnosti tohoto ustanovení vycházejí z předpokladu, že toto ustanovení nezahrnuje mezi informace povinně poskytované cestujícím před uzavřením smlouvy právo stanovené v čl. 12 odst. 2 uvedené směrnice.

29. V tomto ohledu je třeba zmínit, jak ve svých písemných vyjádřeních uvedly česká a finská vláda, jakož i Rada, Parlament a Komise, že předpoklad, který je základem pochybností předkládajícího soudu, pokud jde o platnost článku 5 směrnice 2015/2302, je chybný.

30. Článek 5 směrnice 2015/2302, jenž upravuje povinnost poskytovat informace před uzavřením smlouvy, je třeba chápat ve světle obsahu standardního formuláře pro informace uvedeného v části A a části B přílohy I. Konkrétně by podle čl. 5 odst. 1 první věty směrnice 2015/2302 měl pořadatel cestujícímu standardní informace poskytnout prostřednictvím příslušného formuláře, jak je stanoveno v části A nebo části B přílohy I, a je-li to s ohledem na souborné služby relevantní, také informace, které jsou uvedeny v tomto ustanovení.

31. Standardní formulář pro informace uvedený v části A a části B přílohy I směrnice 2015/2302 uvádí základní práva, o nichž mají být cestující informováni. Tato práva zahrnují, podle sedmé odrážky v části A a části B uvedené přílohy, právo cestujících „smlouvu ukončit bez zaplacení storno poplatku před zahájením poskytování souborných služeb za výjimečných okolností, například vyskytnou-li se v destinaci závažné bezpečnostní problémy, které by mohly souborné služby ovlivnit“. Ačkoli text standardního formuláře pro informace výslovně neodkazuje na ustanovení směrnice 2015/2302, jež toto právo přiznává, konkrétně čl. 12 odst. 2, je zřejmé, že tento formulář musí uvádět obsah tohoto práva.

32. Kromě toho Komise poukázala na to, že čl. 5 odst. 1 směrnice 2015/2302 a její příloha I byly správně provedeny do španělského práva, konkrétně do obecného zákona na ochranu spotřebitelů a uživatelů.

33. Z výše uvedených úvah vyplývá, že článek 5 směrnice 2015/2302 mezi informace povinně sdělené cestujícímu před uzavřením smlouvy zahrnuje právo uznané článkem 12 odst. 2 uvedené směrnice ukončit smlouvu před zahájením poskytování služeb a získat plné vrácení zaplacené

¹² – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. března 2015, Statoil Fuel & Retail (C-553/13, EU:C:2015:149, bod 33)

částky, pokud nastanou nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, které mají významný vliv na uskutečnění cesty. Opačný předpoklad, jenž zakládá pochybnosti předkládajícího soudu ohledně platnosti článku 5 směrnice 2015/2302, je tedy ve skutečnosti nesprávný.

34. Přezkum první předběžné otázky tedy neodhalil žádnou skutečnost, kterou by mohla být dotčena platnost článku 5 směrnice 2015/2302.

Ke druhé otázce

35. Úvodem je třeba připomenout, že Soudnímu dvoru přísluší, aby v rámci spolupráce s vnitrostátními soudy zavedené článkem 267 SFEU poskytl předkládajícímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen, a z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší případně přeformulovat otázku, jež je mu položena. Soudní dvůr může za účelem poskytnutí takovéto užitečné odpovědi zohlednit i normy unijního práva, na které vnitrostátní soud ve své otázce neodkázal¹³.

36. Na základě této judikatury je třeba uvést, jak ve svých písemných vyjádřeních v podstatě zdůraznily španělská a finská vláda a Komise, že z kontextu druhé otázky vyplývá, že předkládající soud žádá o výklad čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 a odkaz v této otázce na článek 15 této směrnice lze přičíst tiskové chybě.

37. S ohledem na tyto úvahy je třeba druhou předběžnou otázku přeformulovat v tom smyslu, že její podstatou je to, zda čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 ve světle článků 114 a 169 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání použití zásad vnitrostátního soudního řízení, podle nichž vnitrostátní soud projednávající spor nemůže spotřebiteli z úřední povinnosti přiznat plné vrácení peněz, na něž má nárok, jestliže spotřebitel požadoval méně.

38. Aby bylo možné na tuto otázku odpovědět, je nutné učinit několik poznámek ohledně jejího rozsahu. Jak již bylo zmíněno¹⁴, předkládající soud usnesením ze dne 15. září 2021 účastníky řízení vyzval, aby se vyjádřili k určitým otázkám. Mezi tyto otázky patřila otázka, zda má tento soud pravomoc zaprvé z úřední povinnosti informovat spotřebitele o rozsahu jeho práv a zadruhé přiznat spotřebiteli částku přesahující žalobní petit. Spotřebitel se k těmto záležitostem nevyjádřil. Na jednání španělská vláda uvedla, že podle jejího chápání tohoto usnesení předkládající soud informoval spotřebitele o jeho právech. Spotřebitel však zůstal pasivní. Podle mého názoru z usnesení ze dne 15. září 2021, jak jej předložil předkládající soud, a ze spisu předloženého Soudnímu dvoru nelze vyvodit, že vnitrostátní soud spotřebitele skutečně o jeho právech informoval.

39. S přihlédnutím k těmto úvahám je struktura mé analýzy následující. Nejprve na úvod představím nejdůležitější prvky povinnosti vnitrostátních soudů uplatňovat ustanovení unijních právních předpisů o ochraně spotřebitele z úřední povinnosti. Zadruhé analyzuji otázku, zda má vnitrostátní soud povinnost čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 použít z úřední povinnosti. Nakonec analyzuji otázku, zda by vnitrostátní soud měl mít pravomoc přiznat částku přesahující částku, kterou spotřebitel požaduje ve své žalobě.

¹³ – Rozsudek ze dne 9. září 2021, LatRailNet a Latvijas dzelzceļš (C-144/20, EU:C:2021:717, bod 29 a citovaná judikatura).

¹⁴ – Bod 20 výše.

(a) *Povinnost vnitrostátních soudů uplatňovat ustanovení unijních právních předpisů o ochraně spotřebitele z úřední povinnosti*

40. Soudní dvůr již při několika příležitostech definoval způsob, jakým musí vnitrostátní soudy zajistit ochranu práv, která spotřebitelé z unijní spotřebitelské legislativy odvozují, a dopad této legislativy na pravomoci soudů uplatňovat ustanovení unijního spotřebitelského práva z úřední povinnosti.

41. Nejdůležitější linie této judikatury se týká směrnice 93/13¹⁵. Vnitrostátní soud má totiž povinnost posuzovat zneužívající charakter smluvního ujednání spadajícího do působnosti směrnice 93/13 i bez návrhu, a odstraňovat tak nerovnováhu, jež existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu¹⁶.

42. Zásada kontroly zneužívajících ujednání ve smlouvách *ex officio* je založena na kombinaci prvků, které v podstatě vyplývají ze systému ochrany zavedeného směrnicí 93/13, z kogentní povahy dotčených ustanovení, z povahy a významu veřejného zájmu tvořeného ochranou spotřebitelů a z hlediska účinnosti.

43. Konkrétně Soudní dvůr ve své judikatuře zdůraznil povahu a význam veřejného zájmu, jež představuje ochrana spotřebitelů, kteří se nacházejí v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli z hlediska jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti¹⁷. Rovněž zdůraznil, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 představuje kogentní ustanovení, které má nahradit formální rovnováhu, již smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která má obnovit rovnost mezi smluvními stranami¹⁸. Toto ustanovení je považováno za rovnocenné vnitrostátním pravidlům, jež mají uvnitř vnitrostátního právního řádu status kogentních norem¹⁹.

44. Kromě toho směrnice 93/13 ukládá členským státům povinnost – jak vyplývá z jejího čl. 7 odst. 1 ve spojení s jejím dvacátým čtvrtým bodem odůvodnění – zajistit odpovídající a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskyvatelé se spotřebiteli²⁰.

¹⁵ – Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288). Pro systematické představení této judikatury viz oznámení Komise – Pokyny k výkladu a uplatňování směrnice Rady 93/13/EHS o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 2019, C 323, s. 4), oddíl 5.

¹⁶ – Rozsudek ze dne 17. května 2022, Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, bod 37 a citovaná judikatura).

¹⁷ – Rozsudek ze dne 4. června 2020, Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, bod 30 a citovaná judikatura). Viz stanovisko generálního advokáta Saggia ve spojených věcech Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:1999:620, bod 26), který zdůrazňuje, že směrnice 93/13 chrání zájmy, jež tvoří součást „hospodářské veřejné politiky“, a proto „přesahují specifické zájmy dotčených stran“. Jak bylo uvedeno v literatuře, značná nerovnováha ve smluvním vztahu, která je důsledkem používání zneužívajících ujednání v smlouvách, se dotýká nejen soukromé sféry spotřebitele, ale „podkopává [...] právní a ekonomický řád jako celek“; viz Podimata, E., „Standard Contract Terms and Rules on Procedure“, *Essays in Honor of Konstantinos D. Kerameus*, Ant. N. Sakkoulas; Bruylant, Atény, Brusel, 2009, s. 1079-1093.

¹⁸ – Rozsudek ze dne 17. května 2022, Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, bod 36 a citovaná judikatura).

¹⁹ – Rozsudek ze dne 17. května 2022, Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, bod 24). Viz Fekete, B., a Mancaloni, A. M., „Application of Primary and Secondary EU Law on the National Courts' Own Motion“, in Hartkamp, A., Sieburgh, C. a Devroe, W. (vyd.), *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law*, Hart Publishing, Oxford a Portland, Oregon, 2017, s. 440., kteří zdůrazňují, že „otázka *statusu* pravidel spotřebitelských smluv – ať již pouze kogentních, nebo veřejného pořádku – byla významnou otázkou zejména v nizozemském právu, které tradičně připouští použití z úřední povinnosti pouze pravidel veřejného pořádku, nikoli kogentních pravidel (bez ohledu na to, zda mají či nemají ‚pouze‘ ochranný účel)“.

²⁰ – Rozsudek ze dne 17. května 2022, Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, bod 36 a citovaná judikatura).

45. Úvahy odůvodňující pozitivní zásah vnitrostátního soudu za účelem vyrovnání nerovnováhy mezi spotřebitelem a obchodníkem se neomezují na směrnici 93/13. Soudní dvůr na základě zásady efektivity a bez ohledu na opačná pravidla vnitrostátního práva vyslovil požadavek, aby vnitrostátní soud z vlastního podnětu aplikoval některá ustanovení obsažená v unijních směrnicích v oblasti ochrany spotřebitele. Tento požadavek je odůvodněn úvahou, že systém ochrany zavedený těmito směrnicemi vychází z myšlenky, že spotřebitel se vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nachází v nerovném postavení jak z hlediska vyjednávací síly, tak z hlediska úrovně informovanosti, a existuje nezanedbatelné nebezpečí, že se spotřebitel, zejména z důvodu nevědomosti, nedovolá právní normy určené k jeho ochraně²¹.

46. Konkrétně měl Soudní dvůr příležitost rozhodnout o použití některých ustanovení směrnice 1999/44/ES²² (rozsudky ve věcech Duarte Hueros²³ a Faber²⁴) a směrnice 87/102/EHS²⁵ (rozsudek ve Rampion a Godard²⁶) ze strany soudů z úřední povinnosti. Soudní dvůr navíc při mnoha příležitostech připomněl povinnost vnitrostátních soudů zkoumat z úřední povinnosti porušení některých ustanovení unijních právních předpisů na ochranu spotřebitele, zejména s ohledem na směrnici 85/577/EHS²⁷ (rozsudek ve věci Martín Martín²⁸) a směrnici 2008/48/ES²⁹ (rozsudky ve věcech Radlinger a Radlingerová³⁰ a ve věci OPR-Finance³¹).

47. Pokud jde o provedení této povinnosti pozitivního zásahu ze strany soudů, to je podmíněno dostupností všech pro tento úkol nezbytných právních a skutkových okolností³².

48. Navíc pokud vnitrostátní soud z úřední povinnosti konstatoval porušení určité povinnosti stanovené unijní legislativou na ochranu spotřebitele, má povinnost vyvodit veškeré důsledky, které z takového porušení podle vnitrostátního práva vyplývají, aniž by vyčkal příslušného návrhu spotřebitele, s tou výhradou, že musí být dodržena zásada kontradiktornosti a sankce stanovené vnitrostátním právem musí být účinné, přiměřené a odrazující³³.

49. Uplatňování unijního spotřebitelského práva vnitrostátními soudy z úřední povinnosti může mít důsledky pro vnitrostátní procesní právo. Na základě zásady vnitrostátní procesní autonomie, při neexistenci unijní úpravy, procesní podmínky, které mají zajistit ochranu práv, jež jednotlivcům vyplývají z unijního práva, spadají s výhradou zásady rovnocennosti a zásady

²¹ – Rozsudek ze dne 4. června 2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, bod 42 a citovaná judikatura).

²² – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží (Úř. věst. 1999, L 171, s. 12; Zvl. vyd. 15/4, s. 223).

²³ – Rozsudek ze dne 3. října 2013, Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:637, bod 39).

²⁴ – Rozsudek ze dne 4. června 2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, bod 56).

²⁵ – Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (Úř. věst. 1987, L 42, s. 48; Zvl. vyd. 15/1, s. 326).

²⁶ – Rozsudek ze dne 4. října 2007, Rampion a Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, bod 65).

²⁷ – Směrnice Rady ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (Úř. věst. 1985, L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262).

²⁸ – Viz rozsudek ze dne 17. prosince 2009, Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792, bod 29).

²⁹ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66; a opravy Úř. věst. 2009, L 207, s. 14; Úř. věst. 2010, L 199, s. 40; Úř. věst. 2011, L 234, s. 46; a Úř. věst. 2018, L 081, s. 85).

³⁰ – Viz rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, bod 67).

³¹ – Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. března 2020, OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 23).

³² – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 23 a citovaná judikatura). Pro okolnosti, za kterých by vnitrostátní soud mohl být povinen přijmout *ex officio* vyšetřovací opatření za účelem doplnění spisu, viz rozsudek ze dne 11. března 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, body 35 až 38).

³³ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 24 a citovaná judikatura).

efektivitu do působnosti jejich vnitrostátních právních řádů³⁴. Pokud jde o zásadu efektivity, Soudní dvůr uvedl, že dodržování této zásady nicméně nemůže vést až k tomu, že zcela nahradí úplnou nečinnost dotyčného spotřebitele³⁵.

50. Mimoto povinnost členských států zajistit účinnost práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva na ochranu spotřebitele, s sebou nese požadavek účinné soudní ochrany zakotvený v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie, jež platí mimo jiné při stanovení procesních podmínek týkajících se žalob založených na takových právech³⁶.

51. Na základě všech výše uvedených úvah se jeví, že požadavek pozitivního zásahu vnitrostátních soudů do spotřebitelských sporů se vyvinul, jak si trefně všímá akademická obec, v „opravdový evropský režim aplikace *ex officio*³⁷“, který zavádí do unijního spotřebitelského práva „komplexní procesní prostředek“³⁸.

(b) *Pravomoci soudů ex officio v kontextu směrnice 2015/2302*

52. Komplexnost doktríny *ex officio* mě vede k názoru, že důvody, na nichž je založena povinnost vnitrostátních soudů uplatňovat unijní právo na ochranu spotřebitele z úřední povinnosti, jsou stejně platné ve vztahu ke směrnici 2015/2302. Odlišný výklad, jak na jednání zdůraznila Komise, by vedl k nejednotnosti v ochraně spotřebitele.

53. Všechny zúčastněné strany, které se zúčastnily jednání, uznaly, že vnitrostátní soudy jsou povinny čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 použít z úřední povinnosti a uznat právo spotřebitele ukončit smlouvu bez zaplacení storno poplatku, pokud má k dispozici k tomu nezbytné právní a skutkové poznatky. V tomto ohledu je třeba mít za to, že je v zásadě na vnitrostátním soudu, aby za účelem určení právních norem použitelných na spor, který je mu předložen, právně kvalifikoval skutečnosti a akty, jichž se účastníci řízení dovolávají na podporu svých tvrzení³⁹. V původním řízení je tedy na vnitrostátním soudu, aby přezkoumal, zda okolnosti uvedené žalobcem jako základ jeho nároku lze kvalifikovat jako „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“, které zakládají právo stanovené v čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302.

54. Kromě toho části A a B přílohy I této směrnice kvalifikují právo cestujícího ukončit smlouvu kdykoli před začátkem poskytování souborných služeb bez zaplacení storno poplatku jako „základní právo“. Vzhledem ke svému významu je toto právo součástí informací, které musí pořadatel před uzavřením smlouvy cestujícímu poskytnout podle čl. 5 odst. 1 směrnice 2015/2302⁴⁰. Z bodu 26 odůvodnění směrnice 2015/2302 vyplývá, že takové informace před uzavřením smlouvy jsou „klíčovými informacemi“, jež by měly být „závazné“. Právo ukončit smlouvu bez zaplacení storno poplatku v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností je tedy v systému směrnice 2015/2302 významné. Přispívá rovněž k dosažení cíle této směrnice,

³⁴ – Podrobně viz rozsudek ze dne 17. května 2022, Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, bod 22 a citovaná judikatura).

³⁵ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. května 2022, Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, bod 28 a citovaná judikatura).

³⁶ – Viz rozsudek ze dne 17. května 2022, Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, bod 29 a citovaná judikatura).

³⁷ – Poillot, E., „L’encadrement procédural de l’action des consommateurs“ in Sauphanor-Brouillaud, N. et al., *Les contrats de consommation. Règles communes*, L.G.D.J, Paříž, 2013, s. 971 („un véritable régime européen du relevé d’office“ v originálním francouzském znění).

³⁸ – Micklitz, H., „Theme VIII. Unfair Contract Terms – Public Interest Litigation Before European Courts“, in Terry, E., Straetmans, G., a Colaert, V. (vyd.), op. cit., poznámka 4, s. 641.

³⁹ – Rozsudek ze dne 4. června 2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, bod 38).

⁴⁰ – Viz podrobně má odpověď na první otázku.

který spočívá, jak je patrné z článku 1 této směrnice, vykládaného ve světle bodů 3⁴¹ a 5 odůvodnění, v dosažení vysoké a pokud možno jednotné úrovně ochrany spotřebitele, pokud jde o smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty uzavírané mezi cestujícími a obchodníky.

55. Tohoto cíle by nebylo možné účinně dosáhnout, pokud by spotřebitel byl sám povinen dovolávat se práv, která vůči pořadateli má, zejména z důvodu reálného rizika, že si svých práv nemusí být vědom nebo se při jejich uplatňování může setkat s obtížemi⁴². Z judikatury Soudního dvora totiž vyplývá, že v rámci řízení podle spotřebitelského práva existuje nezanedbatelné nebezpečí, že se spotřebitel, zejména z důvodu *nevědomosti*, nebude dovolávat právní normy určené k jeho ochraně⁴³. Toto riziko se zvyšuje v situacích, kdy se žalobce zastupuje sám, jako v původním řízení.

56. Z článku 23 směrnice 2015/2302 vykládaného ve světle bodu 46 odůvodnění mimoto vyplývá, že práva cestujících v něm stanovená jsou *kogentní*. V tomto ohledu je důležité připomenout, že Soudní dvůr ve své judikatuře ze závaznosti ustanovení unijních spotřebitelských směrnic vyvodil požadavek, aby je soudy uplatňovaly i z úřední povinnosti. Toto zjištění bylo učiněno s ohledem na čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13⁴⁴, ale rovněž s ohledem na další ustanovení unijního práva na ochranu spotřebitele. V rozsudku ve věci Faber⁴⁵ Soudní dvůr zdůraznil, že rozložení důkazního břemene upravené v čl. 5 odst. 3 směrnice 1999/44 je podle článku 7 této směrnice závazné jak pro strany, které se od něj nemohou smluvně odchýlit, tak pro členské státy, které musí zajistit jeho dodržování. Soudní dvůr rozhodl, že takové pravidlo musí soudy použít z úřední povinnosti, i když se na něj spotřebitel, jenž z něj může mít prospěch, výslovně nedovolával.

57. Proto je třeba analogicky připustit, že závaznost práva cestujícího zakotveného v čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 vykládaném ve světle článku 23 uvedené směrnice vyžaduje, aby vnitrostátní soudy toto právo uznaly z úřední povinnosti a spotřebitele řádně informovaly, i když se jej spotřebitel, který z něj může mít prospěch, výslovně nedovolával.

58. V původním řízení navíc pořadatel *porušil svou povinnost* informovat spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy. Uznání práva přiznaného spotřebiteli vnitrostátním soudem z úřední povinnosti by tedy představovalo *přiměřený a účinný* prostředek k zajištění dodržování směrnice 2015/2302, jak vyžaduje článek 24 této směrnice.

59. Souhlasím s finskou vládou, která na jednání poukázala na to, že vnitrostátní soud by měl spotřebitele o jeho právech informovat, jakmile nabude pochybnosti, že se svých práv plně nedomáhá z neznalosti. V tomto smyslu by mělo stačit „pouhé upozornění“⁴⁶. Takové upozornění by mělo být považováno za zjevné za okolností, jako jsou ty v původním řízení, kdy pořadatel porušil svou povinnost poskytnout informace před uzavřením smlouvy nebo pokud poskytnuté informace nejsou poskytnuty „jasným, srozumitelným a výrazným způsobem“, jak vyžaduje čl. 5 odst. 3 směrnice 2015/2302.

⁴¹ – Tento bod odůvodnění odkazuje na ustanovení SFEU, na něž se vztahuje druhá otázka, konkrétně na čl. 169 odst. 1 SFEU a čl. 169 odst. 2 písm. a) SFEU, z nichž vyplývá, že Evropská unie přispívá k dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitele prostřednictvím opatření přijatých podle článku 114 SFEU.

⁴² – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. října 2007, Rampion a Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, bod 65).

⁴³ – Rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 22 a citovaná judikatura).

⁴⁴ – Viz bod 43 výše.

⁴⁵ – Rozsudek ze dne 4. června 2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, bod 55).

⁴⁶ – V tomto smyslu viz Werbrouck, J., a Dauw, E., op. cit., poznámka 10, s. 330.

60. Finská vláda na jednání rovněž správně uvedla, že informování spotřebitele o jeho právech ze strany vnitrostátního soudu je organizačním procesním opatřením. Jedná se o specifický procesní krok určený oběma stranám a prováděný v souladu s formálními požadavky stanovenými v tomto ohledu vnitrostátními procesními pravidly⁴⁷. Jak již bylo uvedeno⁴⁸, pokud vnitrostátní soud vznese důvod z úřední povinnosti, musí jednat v souladu se zásadou kontradiktornosti a vyzvat obě strany, aby se k závěrům soudu vyjádřily.

61. Z výše uvedeného vyplývá, že účinné ochrany spotřebitele by bylo možné dosáhnout pouze tehdy, pokud by vnitrostátní soud měl povinnost, měl-li by k dispozici k tomu nezbytné právní a skutkové poznatky, použít čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 z úřední povinnosti a řádně informovat spotřebitele o jeho právu ukončit smlouvu bez zaplacení storno poplatku stanoveného v tomto ustanovení, vždy za předpokladu, že byla dodržena zásada kontradiktornosti.

(c) *Omezení pravomocí soudů jednat ex officio: pravidlo ne ultra petita*

62. Další nastolenou otázkou je, zda z povinnosti vnitrostátního soudu použít čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 z úřední povinnosti a řádně informovat spotřebitele o právech, která z nich plynou, vyplývá rovněž povinnost vnitrostátního soudu přiznat z úřední povinnosti plné vrácení peněz i nad částku požadovanou spotřebitelem. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda by použití zásady, že předmět žaloby je vymezen stranami, a zásady *ne ultra petita* bylo za takových okolností v rozporu s účinnou ochranou spotřebitele.

63. V tomto ohledu je třeba upřesnit, že soud aplikuje právo z úřední povinnosti v rámci svých pravomocí a v mezích předmětu sporu, který projednává. Je proto důležité rozlišovat mezi dvěma různými aspekty pravomocí soudu. Jedna věc je uznat pravomoc soudu uplatňovat z úřední povinnosti ustanovení určená k ochraně spotřebitele a řádně spotřebitele *informovat* o právech, která mu z nich vyplývají. Něco jiného je uznat pravomoc soudu *poté, co byl spotřebitel řádně poučen*, překročit omezení předmětu sporu a *přiznat* z úřední povinnosti více, než spotřebitel požadoval.

64. Všechny zúčastněné strany zdůraznily význam zásady, že předmět žaloby vymezují strany⁴⁹. Je třeba připomenout, že doktrína použití spotřebitelského práva *ex officio* zahrnuje pouze *nezbytné* úpravy této zásady za účelem nápravy nerovnováhy mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem. Jeho účelem není ignorovat základní zásady občanského práva procesního nebo zřídit „paternalistický“ soud⁵⁰. Jak Soudní dvůr uvedl ve věci Lintner⁵¹, platí, že účinnost ochrany, kterou má vnitrostátní soud poskytnout spotřebiteli prostřednictvím zásahu z úřední povinnosti, „nemůže zajít až tak daleko, že by pominul nebo překročil meze předmětu sporu, jak jej vymezili účastníci řízení svými návrhy, vykládanými ve světle žalobních důvodů, které uplatnili, takže uvedený vnitrostátní soud není povinen rozšířit tento spor nad rámec návrhových žádání

⁴⁷ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, bod 31).

⁴⁸ – Bod 48.

⁴⁹ – Pro podrobnou srovnávací analýzu hlavních zásad civilního procesu a dopadu unijního spotřebitelského práva viz Hess, B., a Law, S. (vyd.), *Implementing EU Consumer Rights by National Procedural Law: The Luxembourg Report on European Procedural Law, Volume II*, Beck, Hart, Nomos, 2019.

⁵⁰ – Viz Beka, A., *The Active Role of Courts in Consumer Litigation, Applying EU Law of the National Courts' Own Motion*, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Chicago, 2018, s. 354, který poznamenává, že aktivní spotřebitelský soud „není paternalistickým soudem“ a „působí v mezích občanskoprávního soudnictví, ačkoliv přízpusobeného zvláštnostem spotřebitelských sporů“.

⁵¹ – Viz rozsudek ze dne 11. března 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, bod 30).

a žalobních důvodů předložených tomuto soudu“. Opačný přístup by nebral ohled na zásadu *ne ultra petita*, protože by soudci umožnil ignorovat nebo překračovat omezení předmětu sporu stanovená v návrhových žádáních a žalobních důvodech stran⁵².

65. Je třeba rovněž uvést, že Soudní dvůr přisoudil zvláštní význam práním, která vyjádřil v řízení spotřebitel. Soudní dvůr – v souvislosti s povinností vnitrostátního soudu podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vyloučit, dle potřeby i bez návrhu, použití zneužívajících ujednání – uvedl, že nemá povinnost vyloučit použití dotčeného ujednání, pokud spotřebitel poté, co byl uvedeným soudem upozorněn, nemá v úmyslu namítnout zneužívající a nezávaznou povahu dotčeného ujednání, čímž s tímto ujednáním vyslovuje svobodný a vědomý souhlas⁵³.

66. Systém ochrany zavedený unijním spotřebitelským právem ve prospěch spotřebitelů tak nemůže jít tak daleko, že by se jednalo o povinný systém ochrany. Pokud se proto spotřebitel rozhodne tento systém ochrany raději nevyužít, tento systém se neuplatní⁵⁴. Spotřebitel se může ve svém vlastním případě bránit použití zákona *ex officio*⁵⁵.

67. Stejně úvahy by měly převládat v kontextu systému ochrany poskytované podle směrnice 2015/2302. Pokud se tedy spotřebitel poté, co byl soudem řádně poučen o svých právech a procesních prostředcích k jejich uplatnění, nechce této ochrany dovolat, nelze zásadu efektivity rozšiřovat tak, aby vnitrostátní soud zavazovala rozšířit žalobní nárok a porušit zásadu *ne ultra petita*.

68. Na jednání ze strany senátu zazněly otázky a připomínky týkající se platných důvodů, které by mohly vysvětlit rozhodnutí spotřebitele požadovat méně, než na co má nárok. V závislosti na právním systému lze totiž toto rozhodnutí přičíst úvahám souvisejícím s použitelným řízením⁵⁶. Nelze také vyloučit osobní úvahy⁵⁷. Zůstane-li za takových okolností spotřebitel pasivní poté, co byl vnitrostátním soudem informován o svých právech a prostředcích pro jejich uplatnění, lze rozumně usuzovat, že se svobodně a informovaně rozhodl původní nárok zachovat.

69. Ve věci v původním řízení, jak na jednání zdůraznila Komise, však nelze mít za to, že spotřebitel, který nepředložil vyjádření k záležitostem vzneseným vnitrostátním soudem, vyjádřil svobodnou a informovanou volbu zachovat původní nárok. Jak bylo uvedeno výše⁵⁸, ze spisu jednoznačně nevyplývá, zda předkládající soud spotřebiteli vysvětlil jeho práva a procesní prostředky, které má k uplatnění svých práv k dispozici.

70. Je také důležité zdůraznit, že z judikatury Soudního dvora vyplývá, že vnitrostátní soudy nemají žádnou obecnou povinnost překračovat rámec sporu a přiznat více nebo něco jiného, než bylo požadováno. To konkrétně platí pro právo spotřebitele na vrácení částek neoprávněně

⁵² – Viz rozsudek ze dne 11. března 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, bod 31).

⁵³ – Rozsudek ze dne 3. října 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, bod 53).

⁵⁴ – Rozsudek ze dne 3. října 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, bod 54).

⁵⁵ – Viz Biardeaud, G., a Flores, P., *Crédit à la consommation, Protection du consommateur*, Delmas Express, Paris, 2012, s. 300.

⁵⁶ – Španělská a finská vláda poukázaly na to, že možným důvodem k požadavku na nižší částku, než na jakou má žalobce nárok, může být možnost žalobce se v řízení ve věcech pod určitým prahem zastupovat sám. Další úvahou by v závislosti na tom, co stanoví vnitrostátní právo, mohlo být, že proti rozsudku vydanému v řízení o drobných nárocích není přípustné odvolání. Finská vláda poznamenala, že pokud žadatel musí v případě částečného úspěchu žaloby nést své vlastní náklady a není-li si výsledkem jistý, může se rozhodnout podat žalobu na nižší částku.

⁵⁷ – Například by se spotřebitel mohl s ohledem na pandemii domnívat, že by riziko ukončení smlouvy mělo být spravedlivě rozděleno.

⁵⁸ – Bod 38.

zaplacených na základě zneužívající smluvní podmínky. Musí existovat *zvláštní a výjimečné* okolnosti, které naznačují, že spotřebitel je *zbaven procesních prostředků*, jež by mu umožnily uplatnit svá práva podle unijního spotřebitelského práva⁵⁹.

71. Soudní dvůr navíc v podobném duchu rozhodl, že vnitrostátní soudy v zásadě nejsou povinny přistoupit z úřední povinnosti k započtení mezi platbami neoprávněně provedenými na základě zneužívajícího ujednání a zbývajícím částkou dlužnou na základě smlouvy, aniž by bylo dotčeno dodržování zásad rovnocennosti a efektivity⁶⁰.

72. Z judikatury tedy vyplývá, že zásady efektivity a účinné soudní ochrany nezavazují vnitrostátní soudy k tomu, aby ignorovaly nebo překračovaly meze předmětu sporu stanovené v návrhových žádáních účastníků řízení. Tyto zásady však vyžadují, aby byly k dispozici účinné prostředky umožňující spotřebiteli uplatnit svá práva a domáhat se toho, na co má nárok.

73. To nás vede k otázce, zda byly ve věci v původním řízení takové účinné procesní prostředky k dispozici. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce obsahuje pouze ustanovení vnitrostátního práva, které zavádí zásadu nezměnitelnosti sporu (čl. 412 odst. 1 LEC). Vnitrostátní soud však neupřesnil konkrétní použití této zásady ve španělském právním řádu⁶¹. Nerozvedl ani to, zda by případné rozšíření nároku vyžadovalo změnu příslušné jurisdikce nebo změnu použitelného řízení. Je tedy věcí vnitrostátního procesního práva, aby určilo procesní prostředky, na jejichž základě může spotřebitel uplatnit právo požadovat celou částku provedených plateb, při dodržení zásad rovnocennosti a efektivity. To by mohlo spočívat například v podání nové žaloby nebo v rozšíření předmětu sporu před předkládajícím soudem na výzvu předkládajícího soudu⁶².

⁵⁹ – V tomto ohledu lze uvést dva příklady. Prvním je rozsudek ze dne 17. května 2022, *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397; „rozsudek ve věci *Unicaja Banco*“). Kontext tohoto rozsudku je velmi specifický. Je třeba jej číst ve světle rozsudku ze dne 21. prosince 2016, *Gutiérrez Naranjo a další* (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980; „rozsudek ve *Gutiérrez Naranjo*“), ve kterém Soudní dvůr rozhodl, že judikatura Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) je neslučitelná s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, která omezuje časové restituční účinky spojené s rozhodnutím o zneužívající povaze zvláštního typu ujednání („ujednání o minimální úrokové sazbě“) na částky, které byly podle takového ujednání bezdůvodně uhrazeny po vyhlášení rozhodnutí, v němž byla soudem určena tato zneužívající povaha. V rozsudku ve věci *Unicaja Banco* Soudní dvůr v podstatě rozhodl, že zásada *ne ultra petita* by neměla bránit soudu, k němuž bylo podáno odvolání proti rozsudku, jímž bylo časově omezeno vrácení částek bezdůvodně zaplacených spotřebitelem na základě ujednání prohlášeného za zneužívající, v uplatnění důvodu týkajícího se porušení čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 z úřední povinnosti a nařízení vrácení všech uvedených částek, jestliže skutečnost, že dotčený spotřebitel uvedený rozsudek nepochybně, nelze přičíst jeho úplné nečinnosti. Za okolností projednávané věci by bylo možné skutečnost, že spotřebitel ve stanovené lhůtě nepodal opravný prostředek, přičíst tomu, že v okamžiku, kdy Soudní dvůr vyhlásil rozsudek ve věci *Gutiérrez Naranjo*, již uplynula lhůta, v níž bylo na základě vnitrostátního práva možné podat odvolání nebo napadnout daný rozsudek jako odvolací odpůrce vzájemným návrhem. Druhým příkladem je rozsudek ze dne 3. října 2013, *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:637). Spotřebitel se v tomto případě domáhal pouze odstoupení od kupní smlouvy pro vadu zakoupeného výrobku. Vnitrostátní soud se domníval, že vzhledem k tomu, že vada byla nevýznamná, spotřebitel neměl právo na odstoupení od smlouvy, ale na snížení ceny. Prostředek nápravy ve formě snížení ceny však již žalobci nemohl být poskytnut. Soud se domníval, že v tomto konkrétním případě by použití zásady, že soudní rozhodnutí musí být úměrné žádostem stran, s ohledem na to, že španělské procesní právo vnitrostátnímu soudu neumožňuje i bez návrhu přiznat spotřebiteli nárok na přiměřené snížení kupní ceny zboží v případě, kdy spotřebitel není oprávněn ani upřesnit svůj původní návrh, ani za tímto účelem podat novou žalobu, je způsobilý omezit efektivitu ochrany spotřebitele požadovanou unijním zákonodárcem.

⁶⁰ – Rozsudek ze dne 30. června 2022, *Profi Credit Bulgaria* (Započtení *ex officio* v případě zneužívajícího ujednání) (C-170/21, EU:C:2022:518, bod 44).

⁶¹ – Pravidla upravující možný vývoj předmětu sporu se mohou lišit v závislosti na právním systému. Například podle francouzského občanského procesního práva nelze v zásadě měnit návrhová žádání účastníků, s výjimkou vedlejších nároků, pokud jsou s původními nároky dostatečně spojeny [článek 4 Code de Procédure Civile (občanský soudní řád)]. Viz *Cadiet, L., Normand, J., a Amrani-Mekki, S., Théorie Générale du Procès*, 3. vydání, Thémis droit, Puf, 2020, 3. vydání, s. 741, kteří vysvětlují, že zásada neměnnosti sporu byla přeměněna na zásadu proměnlivosti kontrolovanou soudy („principe directeur du procès, l’immutabilité du litige s’est muée, au fil du temps, en principe de mutabilité contrôlée du litige“). V německém občanském soudním řízení podle § 263 Zivilprozessordnung (občanský soudní řád, dále jen „ZPO“) závisí změny podané žaloby po zahájení sporu obecně na souhlasu druhé strany nebo na tom, zda soud považuje takovou úpravu za účelnou. Ustanovení § 264 ZPO však vylučuje některé případy z pravidel pro změnu žaloby podle § 263 ZPO a v zájmu hospodárnosti řízení umožňuje žalobci provést změny (*Bacher, K.*, in *Vorwerk, V./Wolf, C., BeckOK ZPO*, 47. vyd., 2022, Verlag Beck München, 2022, § 264, bod 1). Cílem je vyhnout se novým právním sporům a ušetřit strany, ale také soudnictví, nutnosti opakovaně se zabývat stejným předmětem (viz *Foerste, U.*, in *Musielak, H.-J./Voit, W., ZPO – Zivilprozessordnung*, 19. vydání, 2022, Verlag Franz Vahlen, § 264, bod 1).

⁶² – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. března 2020, *Lintner* (C-511/17, EU:C:2020:188, bod 39).

V tomto ohledu je třeba připomenout, že skutečnost, že určité řízení zahrnuje určité procesní požadavky, které musí spotřebitel dodržet, aby mohl uplatnit svá práva, neznamena, že mu bylo odňato právo na účinnou soudní ochranu⁶³. Jak jsem však již uvedla, procesní prostředky k uplatnění těchto práv by měly poskytovat účinnou soudní ochranu.

74. S ohledem na výše uvedené docházím k závěru, že čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 musí být ve světle článků 114 a 169 SFEU vykládán v tom smyslu, že nebrání použití zásad vnitrostátního soudního řízení, podle nichž vnitrostátní soud projednávající spor nemůže spotřebiteli z úřední povinnosti přiznat vrácení peněz v plné výši, na kterou má nárok, jestliže spotřebitel požadoval méně. Vnitrostátní soud je však povinen z úřední povinnosti použít čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302, pokud má k dispozici všechny k tomu nezbytné právní a skutkové poznatky a za předpokladu, že je dodržena zásada kontradiktornosti. Konkrétně je vnitrostátní soud povinen řádně informovat spotřebitele o právech, která pro něj z tohoto ustanovení vyplývají, a o procesních prostředcích, jež má k uplatnění těchto práv k dispozici, za předpokladu, že tyto prostředky poskytují účinnou soudní ochranu.

Závěry

75. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (soud prvního stupně č. 5, Cartagena, Španělsko) takto:

- „1) Přezkum první otázky neodhalil žádnou skutečnost, kterou by mohla být dotčena platnost článku 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS.
- 2) Článek 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 musí být ve světle článků 114 a 169 SFEU vykládán v tom smyslu, že nebrání použití zásad vnitrostátního soudního řízení, podle nichž vnitrostátní soud projednávající spor nemůže spotřebiteli z úřední povinnosti přiznat vrácení peněz v plné výši, na kterou má nárok, jestliže spotřebitel požadoval méně. Vnitrostátní soud je však povinen z úřední povinnosti použít čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302, pokud má k dispozici všechny k tomu nezbytné právní a skutkové poznatky a za předpokladu, že je dodržena zásada kontradiktornosti. Konkrétně je vnitrostátní soud povinen řádně informovat spotřebitele o právech, která pro něj z tohoto ustanovení vyplývají, a o procesních prostředcích, jež má k uplatnění těchto práv k dispozici, za předpokladu, že tyto prostředky poskytují účinnou soudní ochranu.“

⁶³ – Rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, bod 50).